

קנין כ"א א ב"ב "בארך אפים" _____ שמיט

קנין כ"א

"בארך אפים"

פתח דבר:

יש להבין מדוע מדה זו של ארך אפים כה חשובה לכל הפוסע במעלות העבודה ובעצם לכל בר אנוש באשר הוא כפי שנראה ממקורות רבים בחז"ל, אך נראה שיש בתכונה זו גם סגולה מיוחדת לבא להסתופף באוהלה של תורה.

במדרש שמואל כתב: "הכוונה שיתרחק ממדת הכעס כי כעס בחיק כסילים ינוח, והכועס, עליו נאמר (תהלים פא, י) "לא יהיה בך אל זר", והוא כאלו עובד עבודה זרה. ואמרו רז"ל: "כל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו".

וכעין הדברים כתב גם ברוח חיים לרבינו הגאון רבי חיים מוולאז'ין זצ"ל.

ובתפארת ישראל (אות פ"ז) כתב: "כי גם הכעס מחליש החריצות והזכרון, ומלבד ששני אלה מחלישים גם הגוף".

נראה בעליל שקנין התורה ב"ארך אפים" מכוון בעיקר נגד מדת הכעס, ומפני שהכעס הוא דבר הגורם שכחת התורה. ומי שנמצא בכעס בא לידי טעות, והכעס מעיד על האדם כי אין בו חכמה משום שהרי "בחיק כסילים

שנ _____ תורה דיליה

ינוח", ואי לכך ננסה להתמקד בדברינו במהות מדת הכעס ובדרכים להתגבר עליה ולהתרחק ממנה, ועל ידי זה נוכל בעזה"ת להשיג השגות בתורה.

במדת הכעס אין להתנהג בדרך האמצעית

כתב הרמב"ם זצ"ל (הלכות דעות פ"ב ה"ב): "וכיצד היא רפואתם: מי שהוא בעל חמה אומרים לו להנהיג עצמו שאם הוכה וקולל לא ירגיש כלל, וילך בדרך זו זמן מרובה עד שתיעקר החמה מלבו, ואם היה גבה לב ינהיג עצמו בבזיון הרבה וישב למטה מן הכל וילבש בלויי סחבות המבזים את לובשיהם, וכיוצא בדברים אלו עד שיעקור גובה הלב ממנו ויחזור לדרך האמצעית שהיא הדרך הטובה, ולכשיחזור לדרך האמצעית ילך בה כל ימיו, ועל קו זה יעשה בשאר כל הדעות. אם היה רחוק לקצה האחד ירחיק עצמו לקצה השני וינהוג בו זמן מרובה עד שיחזור לדרך הטובה והיא מדה בינונית שבכל דעה ודעה".

ובהלכה ג' מוסיף הרמב"ם זצ"ל זות"ד: "ויש דעות שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינונית אלא יתרחק עד הקצה האחר. ...וכן הכעס מדה רעה היא עד למאד וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר, וילמד עצמו שלא יכעוס ואפילו על דבר שראוי לכעוס עליו, ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו או על הציבור אם היה פרנס, ורצה לכעוס עליהן כדי שיחזרו למוטב, יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי לייסרם ותהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו כאדם שהוא מדמה כועס בשעת כעסו והוא אינו כועס.

אמרו חכמים הראשונים: כל הכועס כאילו עובד עבודת כוכבים, ואמרו: שכל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו ואם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו, ובעלי כעס אין חייהם חיים, לפיכך צוו להתרחק מן הכעס עד שינהיג עצמו שלא ירגיש אפילו לדברים המכעיסים, וזו היא הדרך הטובה. ודרך הצדיקים הן עלובין ואינן עולבין שומעים חרפתם ואינם משיבין עושיין מאהבה ושמחים ביסורים, ועליהם הכתוב אומר (שופטים ה, לא) "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו".

דברי הרמב"ם זצ"ל מאירים לנו את הדרך אשר נלך בה, במידת הכעס

קנין כ"א א ﴿﴾ "בארך אפים" _____ שְׁנָא

אין לנקוט בפשרות ולנהוג בדרך הבינונית כבשאר המידות, אלא צריכים להתרחק ממנה עד הקצה האחרון שבו אינו מרגיש כלל את הצורך לכעוס.

הכועס חכמתו מסתלקת ממנו

דברי הרמב"ם זצ"ל מבוססים על הגמרא במסכת פסחים (דף טו:): "ר"ל אמר: כל אדם שכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו".

על פי גמרא זו כתב המשגיח רבי שלמה וולבה זצ"ל בספר מאמרי ימי הרצון, שלעיתים קורה שאדם תוך כדי לימוד מנסה בכל כוחו לחדש חידושי תורה ואין הדבר עולה בידו, בלבו פנימה מזדחלת מחשבה מייאשת: "אני אין בי את כח החידוש", אך האדם יראה לפניו וה' יראה ללבב כי האמת היא שכח החידוש קיים בו בפוטנציאל, אך היות והוא נכשל באותו יום במדת הכעס גרם הדבר שנסתלקה ממנו חכמתו.

והטעם שהדבר אינו עולה בדעתו שזו אכן הסיבה שאינו מצליח לחדש חידושי תורה, כי אין בו את האמונה בדברי חז"ל על כוחו של חטא! לו רק היה מאמין בכל לבו ש"חכמתו מסתלקת ממנו" הוא לא היה כועס!

מדרך הטבע שכעס מסלק חכמתו של אדם

דברים מבהילים כתב מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל בשיחות מוסר (מאמר פ"ז) ובין הדברים כותב: מה שגילוננו חז"ל כי הכועס חכמתו מסתלקת ממנו - סיבת הדבר אינה "עונש" מן שמיא על עבירת הכעס, אלא מדובר בתופעה טבעית, שמציאות הכעס המחלחלת בנפשו "שורפת" את חכמתו של אדם, ואין נפקא מינה כלל אם הכעס מוצדק כדת וכדין, אלא "כל הכועס חכמתו מסתלקת הימנו".

וכך ביאר בספר שפתי חיים: הנה המציאות בטבע הגשמי שאדם האוכל מאכל מקולקל לוקה הוא במעיו, כמו כן גם בטבע הרוחני אדם שבא לכלל כעס, הוא פוגע בשכלו וחכמתו ובקלות יבוא לידי טעות.

"חכמתו מסתלקת" - גם מה שלמד

יש להדגיש נקודה נוספת: "חכמתו מסתלקת" - היינו לא רק שמכאן

שנב _____ תורה דיליה

ולהבא אין בו חכמה, אלא - אפילו מה שכבר ידע ולמד והחכים הכל מסתלק ומשתכח ממנו.

הכועס - מורידין אותו ממעלתו

ושם בגמרא יש עוד מאמר: "אמר רבי מני בר פטיש: כל אדם שכוועס אפילו פוסקין לו גדולה מן השמים מורידין אותו.

ופירש לנו המהר"ל זצ"ל (נתיבות עולם ב - נתיב הכעס - פרק ב) מהו הטעם שמורידין אותו:

"וביאור זה: כבר אמרנו כי הנוח הוא הסדר שאדם מסודר אל השווי, ואם כועס החכמה שלו מסתלקת, ואם נביא הוא הנבואה מסתלקת, כאשר יוצא האדם מן הסדר והוא שינוי. לכך אם יש לו חכמה ויש לו נבואה כאשר מקבל השינוי הוא יוצא ממה שראוי לו. ובא אחר כך להוסיף לומר שאפילו פוסקים לו גדולה מן השמים בטל דבר זה, כי מי שיש לו גדולה והוא פרנס צריך שיהיה הנהגתו בנחת, כי הפרנס כל עיקר שלו לסדר העם עד שהם מסודרים כי זהו עצם המלכות והשררה. וכאשר הוא בעצמו בעל כעס שהוא יוצא מן הסדר איך תהיה על ידו הסדר. דבר זה לא יתן השכל, ולפיכך אם גזרו עליו גדולה מן השמים מורידין אותו מגדולתו".

הכועס עובר על "פן יסורו מלבבך"

ואיתא בגמרא במסכת נדרים (דף כב:): "אמר רבה בר רב הונא: כל הכועס - אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו, שנאמר: (תהלים י, ד) "רשע כגובה אפו בל ידרוש אין אלהים כל מזמותיו". רבי ירמיה מדיפתי אמר: משכח תלמודו ומוסיף טיפשות, שנאמר: (קהלת ז, ט) "כי כעס בחיק כסילים ינוח", וכתוב: (משלי יג, טז) "וכסיל יפרוש אולת".

וראיתי בספר ברכת אברהם שהביא בהקשר לכך את המשנה באבות (פ"ג מ"ח): "רבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר: כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר (דברים ז, ט): "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו

קנין כ"א א ב"ב בארך אפים" _____ שנג

עיניך". יכול אפילו תקפה עליו משנתו תלמוד לומר "ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך" הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו".

ופירש רבינו יונה זצ"ל על אתר: "אשר לא נתן בלבבו לאמר: כי השכחה מצויה בבני אדם והיה לו לחזור ההלכה הרבה פעמים ולחשוב בה כל היום וכל הלילה עד שלא תוכל לסור מלבו, ולא עשה הרי זה מתחייב בנפשו כי יבא להורות על פי הזכרתו ויאמר כך אמר לי רבי ויאסר המותר ויתיר האסור ונמצאת תקלה באה על ידו. ונקרא פושע מפני שגגת תלמוד עולה זדון".

ולפי פירושו של רבינו יונה זצ"ל נמצא שכל הכועס ועל ידי כן חכמתו מסתלקת ממנו ושוכח תלמודו, הרי הוא שגורם רעה לעצמו שמסיר דברי תורה מלבו, ובא לכדי שכחת התורה, וממה שנאמר "רק השמר לך ושמור נפשך" מצוה עליו שלא לכעוס.

הכועס דומה לשיכור

בגמרא במסכת ברכות (דף כט:): מצינו שהשוו חז"ל את הכעס לשיכרות, שהורונו: "לא תרתח ולא תחטי, לא תרוי ולא תחטי". ההסבר בכך מובן היטב: כי כמו שהשיכור אינו נמצא תחת שלטון השכל, והוא מאבד את יכולתו למשול על עצמו עד שהוא מסוגל להתנהג כבהמה, הרי גם הכעס מעבירו על דעתו ומאבד הוא את השליטה על מעשיו.

בשעת הכעס הרי הוא כשוטה

וראיתי להביא בזה את דבריו הנפלאים של הרשב"א זצ"ל בשו"ת (ח"א סימן תקע"א), המדובר שם בשאלה הלכתית באישה שהתקוטטה עם בעלה ויצאה לשוק וצעקה שם בפני כולם ומתוך כך פרעה ראשה ונתגלו זרועותיה, והרשב"א זצ"ל נשאל אם יש לה דין מורדת ועוברת על דת משה ויהודית ומפסדת היא את כתובתה, ונצטט את לשונו:

"אמרת כי מרת ארלוגה מתקוטטת על בעלה רבי יונה, ומתוך הקטטה פרצה ויצאה בשוק ואמרה בקול רם לבעלה שהיה מין. ויצאה בשוק וצעקה על זה בפני גוים וישראלים רבים, ומתוך כך פרעה ראשה ונתגלו זרועותיה

שנד _____ תורה דיליה

וקצת תחת זרועותיה, וגם שכרה גוי אחד לילך לפני השלטון כדי לשרוף בעלה מפני זה. ואני עמדתי על דברי הרבנים ואת אשר נגזר עליה, ומדברי כלם ראיתי שדנו אותה במסורת וכן דנו אותה במקצת כמורדת, ושכן דנו אותה כעוברת על דת משה ויהודית מפני שגלתה ראשה וזרועותיה". עד כאן לשון השאלה.

וזה אשר השיב להם הרשב"א זצ"ל: "...ומכל מקום הריני חוזר דרך כלל על כל עיקרי הדברים שדנו אותה לשלם או להפסידה כתובתה. ותחלה אני אומר שאין לדון דין מורדת להפסידה כתובתה... וכן במה שבאו לחייבה לצאת שלא בכתובה מדין עוברת על דת משה ויהודית כשפרעה ראשה וקצת זרועותיה, זה אינו אלא כשעוברין על דת משה ויהודית, ועוד שלא אמרו אלא ברגילה בכך, אבל אם גלתה ופרעה ראשה באקראי או שדברה עם הבחורים פעם אחת דרך מקרה ודאי לא הפסידה כתובתה. ועוד שבשעת הכעס היה ובשעת הכעס הרי היא כשוטה ואין השם ומצותיו כנגדו באותה שעה, כמו שאמרו בנדרים (דף כ"ב:): שהכועס אפילו שכינה אין חשובה כנגדו". עכת"ד.

ויש לציין שמרן הבית יוסף זצ"ל הביא תשובה זו באבן העזר סי' קטו ונראה שפסק כך להלכה!

הכועס שוכח את כל טענותיו

בשולחן ערוך בהלכות דיינים (חור"מ סי' יז ס"ט) פסק מרן זצ"ל וז"ל: "ראה הדיין זכות לאחד מהם, ובעל דין מבקש לאמרו ואינו יודע לחבר הדברים, או שראוהו מצטער להציל עצמו בטענות אמת, ומפני החימה והכעס נסתלקה ממנו, או נשתבש מפני הסכלות, הרי זה מותר לסעדו ולהבינו תחלת הדבר, משום "פתח פיך לאלם" (משלי לא, ח), וצריך להתיישב בדבר זה הרבה כדי שלא יהיה כעורכי הדיינים".

מבואר מדברי השולחן ערוך שמדרכו של אדם הכועס ששוכח אפילו את מה שרצה לטעון בדינו, ואף שבדרך כלל טענות הבעל דין מוכנות וסדורות על לשונו, מפני שזו מציאות: אדם הכועס שוכח!

קנין כ"א א ב"ב "בארך אפים" _____ שנה

כעין זה כתב בספר ארך אפים: שאם הכועס הוא מורה הוראה, עלול מתוך כעסו להכשיל את שואליו בכמה וכמה איסורים.

יתירה מכך מצינו בספר חסידים (אות תתשכו): אפילו המסתכל בפניו של הכועס משכח תלמודו מפני שהוא קשה לשכחה!

"הכעסן אין לו חן בעיני הבריות"

ובאמת שהכועס מאבד את חינו ומתגנה בעיני הבריות, וכך כתב בספר ארחות צדיקים (שער הכעס): "הכעסן אין לו חן בעיני הבריות והוא שנוא בעיניהם, ומתוך כך אין מעשיו מקובלים בעיני הבריות, ואפילו אם יש בידו תורה ומעשים טובים אין העולם למדים ממנו".

וכבר פירשנו במאמר אחר את הכתוב באבות (פ"ג מ"י): "הוא היה אומר: כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו". ואם כן הכעסן שאין רוח הבריות נוחה הימנו גורם שגם רוח המקום לא נוחה הימנו. ומי שאין רוח המקום נוחה הימנו פשיטא שאין מוסרים לו את התורה, והוסיף בזה חטא על פשע שמחמת כעסו נגרם לו ביטול תורה!

והרבה יש להאריך בגנותה של מדת הכעס והרעה שנגרמת בגינה לגוף ולנפש האדם, עד שרבינו הגר"א זצ"ל כתב בספרו אבן שלמה (פ"ב אות ג) שמדת הכעס היא רע שברע! אך נתמקד בדברינו במעלתו של בעל ארך אפים הזוכה לקנין תורה.

גודל המעלה של מי שאינו כועס

איתא בגמרא במסכת קידושין (דף ע"א): "אמר רב יהודה אמר רב: שם בן ארבעים ושתים אותיות אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועניו, ועומד בחצי ימיו, ואינו כועס, ואינו משתכר, ואינו מעמיד על מדותיו. וכל היודעו והזהיר בו והמשמרו בטהרה, אהוב למעלה ונחמד למטה, ואימתו מוטלת על הבריות, ונוחל שני עולמים, העולם הזה והעולם הבא".

ובמסכת כלה רבתי (סוף פרק ה') שנינו: "אמר אבא אליהו זכור לטוב:

שנו _____ תורה דיליה

לעולם אין התורה מתפרשת, אלא למי שאינו קפדן, ואף אני איני נגלה אלא למי שאינו קפדן; אשרי מי שפגע בו, ומי שישב עמו, שמובטח לו שהוא בן העולם הבא".

בדברי חז"ל למדים אנו על מעלתו העצומה של מי שאינו כועס עד שזוכה להשגות גדולות ונשגבות כמו גילוי אליהו והינו אהוב למעלה ונחמד למטה ומי אם לא הוא יזכה גם לשלמות בתורה.

מי שאינו כועס זוכה לאהבת הקב"ה

ובמסכת פסחים (דף קיג:): "שלשה הקדוש ברוך הוא אוהב: מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר, ומי שאינו מעמיד על מדותיו".

ופשוט שמי שהקב"ה אוהבו זוכה הוא לסייעתא דשמיא והצלחה בכל הענינים, ובכללם זוכה לעלייה בתורה.

וכתב הגאון רבי חיים ויטאל זצ"ל בספרו שערי קדושה: שהחפץ לזכות ברוח הקודש, יראה תדיר להתרחק מן הכעס.

"כעס הפנים ולא כעס הלב"

אמנם מדרך ההנהגה הנכונה להראות מן השפה ולחוץ כאילו הוא כועס בכדי לחנך את התלמידים וכדומה, וכמו שכתב הרמח"ל זצ"ל בספרו מסילת ישרים (פרק יא): "והנה אפילו לדבר מצוה הזהירונו ז"ל שלא לכעוס, ואפילו הרב עם תלמידו והאב עם בנו ולא שלא ייסרם, אלא ייסרם וייסרם אך מבלי כעס כי אם להדריך אותם בדרך הישרה, והכעס שיראה להם יהיה כעס הפנים ולא כעס הלב".

ומספרים על הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל אבי תנועת המוסר שלאחר שהיה מוכיח את הציבור במלוא החומרה נוהג היה להסתובב לעבר אחד מתלמידיו ושאלו: "האם כעסתי יפה?" כמו התכוון הוא לשאול האם כעס הפנים נראה הדבר כלפי חוץ שבאמת כעס...

פירוש נפלא מהגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל

ועל דרך זו היה מפרש הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל את הפסוק (ויקרא

קנין כ"א א ב"ב "בארך אפים" _____ שנו

ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" פירוש מקורי משלו, בנוגע למידת הכעס, כדלהלן:

ה"שאור" רומז על פנים זועפות, פנים חמוצות. ה"דבש" מורה על מתיקות ועריבות. ובכן, כל ששאיפתו להיות אדם השלם, חייב לדעת אימתי לאחוז במדה זו של "שאור" ולהזעיף פנים, דהיינו כשנתקל בעוברי עבירה או כדי לחנות את ילדיו וכיוצא בזה, ואימתי להראות פנים שוחקות ומתק שפתיים, דהיינו כשעושים רצונו יתברך שמו. אבל מי שהוא בבחינת "כל שאור" כולו חמיצות שמזעיף פנים אף לשומרי תורה ומצוות, או שהוא בבחינת "כל דבש" כולו מתיקות לכולם, גם לעוזבי תורה ח"ו, עליו הכתוב אומר: "לא תקטירו ממנו אשה לה".

"לא יכעוס אפילו על קנאת ה'

ויש לידע שלכעוס בלבו לא מצינו היתר בשום פנים ואפילו על דבר שראוי לכעוס, וכמו שהזהיר המגיד את מרן הבית יוסף זצ"ל (מגיד משרים פרשת עקב) שלא יכעוס בשום פעם שבעולם, אף על קנאת ה'.

עצות להינצל מהכעס

מעתה שנוכחנו לדעת את מעלת בעל ארך אפים אל מול גריעותו של הנכשל בכעס, מצאנו אל נכון להזכיר כמה עצות מועילות שמקורן בספרים הקדושים, וכך נוכל בעזרה"ת להתמודד טוב יותר עם הדחף המתעורר לעתים לכעוס.

"תתנהג לדבר כל דבריך בנחת"

ידועים דברי רבינו הרמב"ן זצ"ל באגרתו: "תתנהג תמיד לדבר כל דבריך בנחת, לכל אדם ובכל עת, ובזה תנצל מן הכעס, שהיא מדה רעה להחטיא בני אדם".

ועיין בספר ארך אפים (סימן ד') שכתב שלאחר שערך מחקר מקיף הגיע למסקנה כי עצה זו לדבר בנחת ובקול נמוך היא עצה גדולה ונפלאה מאוד, והוא טוב יותר מכל העצות להרגיל עצמו בטבע הסבלנות.

שנה _____ תורה דיליה

יקרא מאמרי חז"ל בגנות הכעס

בספר ראשית חכמה (שער הענוה) כתב שאם יתמיד בקריאת מאמרי חז"ל המדברים בשכר המאריך אפו ובעונש עוון הכעס, אז יבוא לידי מעשה.

להשהות את הכעס

הנהגה מיוחדת הייתה לסבא מקלם זצ"ל. הוא קיבל על עצמו שבכל פעם שירגיש צורך לכעוס ימתין עד שילבש תחילה חליפה מיוחדת שהיה לו בארון הבגדים שלו, וכך בחלוף הזמן נתקררה דעתו.

כעין עצה זו כתב בספר חסידים (אות תרנה), להלין את הכעס לילה אחת, כלומר: לא לעשות ולדבר בענין שהכעיסו עד שיעבור לילה.

קנסות

בספר ארך אפים (סימן ג' אות ט"ו) כתב עצה שימושית נוספת: שיקנוס עצמו בלי נדר שלא יאכל ארוחה אחת, או שיאמר חצי ספר תהלים וכדומה. ומסופר על אחד מגדולי תלמידי החפץ חיים זצ"ל, שכשרצה לעבוד על מידת הכעס, מלבד שינון ספרי מוסר בגנות הכעס, קבע לעצמו תרגילים: היה לוקח חוט צמר מסורבל וסבוכ וטורח להתיר את קשריו ולגלגלו מחדש לסליל תקין. זוהי מלאכה המצריכה מידה רבה של סבלנות ואורך רוח. בכל פעם שהרגיש בעצמו שמץ של חוסר סבלנות או רוגז בהתרת הקשרים, היה קונס את עצמו ונותן מטבע לצדקה.

התבוננות

ובספר מעם לועז (דברים תתשיח) כתב שיש עצה להתמודד עם הכעס, על ידי מחשבה: היתכן שמי שאבד לו כלי השוה לירה בודדת, ישבור בכעסו כלי השוה אלף לירות!!! הרי מחיר הכעס שמזיק לגוף ולנפש, יקר אלפי מונים מ"הפסדו" אם יתאפק בכעסו.

רבינו בחיי זצ"ל בספרו חובות הלבבות (שער הבטחון פרק ג') בהקדמה החמישית כותב, שהאדם צריך להאמין שאין ביד אף אחד מהברואים להועיל או להזיק לו ולא לאחרים כי אם ברשות הבורא יתברך, עכת"ד.

קנין כ"א א ב"ב "בארך אפים" _____ שנט

וזה מפני שכשיודעים שהכל מהבורא יתברך שמו, אין שום טעם לכעוס, כי הרי מה שאירע לו הוא מאת הבורא יתברך שהרי ללא רשותו לא היה קורה כלום, ואם כן על מה יש לכעוס?

עוד יש דרך נפלאה להנצל מהכעס והוא מה שאמר הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל שאמו ע"ה הדריכה אותו להסתכל על כל מאורע (מעצב או מכעיס), ולא להגיב לפי איך שהמקרה נראה כרגע, אלא איך שיהיה המבט עליו בעוד עשר שנים. כי ישנם מקרים שכרגע הם מכעיסים אבל מחר מחרתיים אין על מה לכעוס, ובוודאי אחרי שנה. ויש מקרים שגם אחרי שנה הם עוד כואבים אבל אחרי כמה שנים הם חולפים ומתבטלים מחמת שינויי מצבים שונים.

תפילה להינצל ממידת הכעס

נכדו של החפץ חיים זצ"ל, רבי צבי הירש זקס זצ"ל, סיפר ששמע מאחד מתלמידי זקנו זצ"ל, כי הבחין כמה פעמים שבחצות הלילה הוא נכנס לבית הכנסת ומשתהה שם זמן רב. החליט אותו תלמיד להתחקות אחר מעשי רבו, ופעם אחת הקדים ועלה לעזרת הנשים והמתין עד שהחפץ חיים זצ"ל יבוא לבית הכנסת, כדי לראות מה מעשהו שם בשעות אלה.

ואכן, בחצות הלילה נכנס החפץ חיים זצ"ל לבית הכנסת, פתח את ארון הקודש והתחיל לבכות: "ריבונו של עולם, אני כהן, וכהן עלול לבוא בנקל לידי כעס, אם כן, עזרני ה' שאוכל להתגבר על הכעס!..."

וכן עמד החפץ חיים זצ"ל שעה ארוכה, התפלל ובכה שיזכה להינצל ממידת הכעס...

עובדות מגדולי ישראל

נביא להלן כמה עובדות מגדולי הדורות עד כמה היו נזהרים להתרחק בכל היכולת ממדה מגונה זו:

"בחנות שלי לא קיים המוצר הזה של קפידה"

מסופר על אברך עילוי אחד שהיה יוצא ונכנס בקודש אצל מרן בעל

שס _____ תורה דיליה

החזון איש זצ"ל, ברבות הימים פירסם הלה בכתב-עת שהופיע אז חידוש בסוגיא מסוימת בו חלק על דבריו של החזו"א זצ"ל בספרו, לאחר שעברה תקופת זמן בא שוב אל החזון איש זצ"ל וראה שעל שולחנו מונח אותו ירחון אשר הופיעה בו ההשגה על החזו"א זצ"ל, מיד פנה הוא אל החזו"א זצ"ל והתנצל על שטעה במעשהו כי היה עליו לבוא ולברר את הדברים עמו לפני שמפרסם הוא ברבים את השגתו.

נענה ואמר לו מרן החזו"א זצ"ל: "האמת היא שהייתי צריך להקפיד עליך, אבל מה אעשה ובחנות שלי לא קיים המוצר הזה של קפידה!"

סיפר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שלפני עשרות שנים נסע עם דודו הגדול מרן החזון איש זצ"ל ללויה של הגאון רבי אליהו דושניצר זצ"ל המנהל רוחני של ישיבת לומז'ה, בזמן הנסיעה אמר לו החזון איש זצ"ל שרבי אליהו זצ"ל לא התרגז מעולם! זוהי המעלה הגדולה שבחר החזו"א זצ"ל לציין אצל רבי אליהו דושניצר זצ"ל ביום פטירתו...

"רצון קוני שלא אכעס"

מעשה שהיה עם החוזה מלובלין זצ"ל שביום מן הימים רצה לקום בהשכמה מוקדמת כי היה צריך לתקן איזה ענין גדול, ביקש הוא את בני ביתו שיקדימו לו את ארוחת הערב. משום מה אירע שבני ביתו התעצלו ולא רק שלא הקדימו את הארוחה אלא אף איחרו אותה יותר מתמיד, כמובן שכל תכניותיו של החוזה זצ"ל השתבשו.

פנה ואמר: מן הראוי היה שאכעוס על בני ביתי, אבל אז חשבתי לעצמי, הרי כל מטרתי בקימה באשמורת הבוקר היתה בכדי לעשות רצון קוני, והנה גם עתה רצון קוני הוא שלא אכעס...

חומרותיו של הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל באפית המצות

מסופר אודות הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל, אשר באחת השנים נבצר ממנו להשתתף בפועל באפיית המצות.

קנין כ"א א "בארך אפים" _____ שסא

תלמידיו הבטיחו לו לעשות הכל מתוך דקדוק הלכתי מקסימאלי, ובקשו לשמוע הוראות בדבר הנושאים שעליהם חשוב ביותר להקפיד. פתח ואמר להם רבי ישראל זצ"ל: "אנא מכם, אל תכעסו על אותה אשה אלמנה, הבאה ללוש את הבצק...". מחובתנו, אפוא, להקפיד דוקא בזמן קיום מצוות הפסח, שלא לכעוס חלילה וחס, ועם זאת - להשתדל, כמובן, לקיים מצוות הפסח כהלכתו ככל מצותו וחוקתו.

"ארך אפים" - דרך הסבלנות

נקודה חשובה שראויה להדגשה: יש לדעת שבכדי להשתלם במדה של ארך אפים זקוקים אנו למדת ה"סבלנות", ותכונה חשובה זו היא המביאה את התוצאה של ארך אפים.

במיוחד הדברים אמורים לגבי קנין התורה שאין אפשרות לעמול בתורה ללא סבלנות, משום שהסבלנות נחוצה ללומד הן בלימודו עצמו, והן לאחרים כמו חברותא או תלמידים, כמו שהובא בגמרא במסכת עירובין (דף נד:) מעשה עם רבי פרידא שלימד לתלמידו כל דבר ארבע מאות פעמים, ואירע יום אחד שדבר מה הטריד את דעתו של אותו תלמיד והיה צריך ללמדו שמונה מאות פעמים!

דור ה"אינסטנט"

וראיתי בספר מתנת חיים נקודה נכונה: בזמנינו העולם מורגל שהכל נעשה במהירות ובתזמון הרצוי מה שקרוי "אינסטנט", לדוגמא: בימים עברו בכדי לשתות כוס קפה היה צורך להיאזר בהמון סבלנות, קודם כל היו קולים את פולי הקפה, טחנו אותם, אחר כך הרתיחו מים ובישלו אותם בהם, ואז היה מוכן לשתיה. לעומת זאת כהיום לא צריך להמתין יש קפה "אינסטנט", בעזרת קומקום חשמלי או מקרו גל, ותוך דקה יש כוס קפה מוכן לשתיה.

דוגמא נוספת: בעבר כשאדם היה מצפה למכתב מחו"ל היה הוא ממתין מספר שבועות במקרה הטוב, וכך הוכרח להרגיל עצמו למדת הסבלנות, כהיום ניתן לשלוח פקס המגיע בתוך רגע.

שסב _____ תורה דיליה

ההבדל התהומי הזה מקיף את כל תחומי החיים - לעומת העבר שבני אדם נזקקו לאורך רוח, בימינו הכל במהירות, בין רגע, כי השאיפה אצל כל אחד שהכל יהיה מוכן מיד!

הדבר נכון גם ביחס לרוחניות, בזמנם ידע כל מי שדרך על מפתן בית המדרש שבכדי להיות תלמיד חכם צריך עבודה של שנים על גבי שנים ועמל בלתי פוסק, כיום בני אדם רוצים להיות תלמידי חכמים תוך זמן קצר וללא יגיעה אמיתית, כל זאת כי איבדנו את מדת הסבלנות.

על כן עלינו לשנן ולדעת בבהירות שתורה אינה נקנית "בין רגע", וכל קניני התורה השנויים במשנתנו דורשים הם זמן ועמל כדי להשיגם, בכל יום מתעלים וגודלים מעט, דף ועוד דף עד לסיום המסכת, ואז מסכת מצטרפת למסכת בבחינת "הזורעים בדמעה", וברבות השנים מתקיים ה"ברנה יקצורו".

כי אין דרך אחרת לגדול!

"וקובץ על יד ירבה"

וכן פירש רבינו הגר"א זצ"ל (משלי יג, יא) את הפסוק: "וקובץ על יד ירבה", וז"ל: "מי שקובץ מעט מעט ביגיע כפו "ירבה", וכן בתורה, מי שיגע וטרח הרבה על לימודו, אף שהוא מעט, כי אי אפשר לו ללמוד הרבה, אף על פי כן "ירבה", כי כל מה שלמד יהיה בידו, ולא ישכח כלל, ותמיד יתוסף לו", עכ"ל.

וכאשר נפשנו תסתגל במדת הסבלנות נגיע בעזה"ת להשיג את הקנין של ארך אפים.

